

ДО ПИТАННЯ ПРО СТРУКТУРУ І СЕМАНТИКУ НАЗВ РОСЛИН У БОЛГАРСЬКИХ ГОВІРКАХ ОДЕЩИНИ

Статтю присвячено особливостям структури та семантики найменувань рослин у болгарських переселенських говірках Одеської області. Виявлено, що болгарські назви рослин у сучасних переселенських говірках болгар Одещини відображають характерні особливості місцевих діалектів, носіями яких були болгарські мігранти XVIII-XIX ст. Зі структурного боку переважну частину ботанічної лексики українських болгар становлять прості (однолексемні) флорономени, серед яких виявлено як слов'янські фітонайменування, так і іншомовні запозичення (турецькі, грецькі, латинські). Мало представлені у лексиконі українських болгар Одещини складні (двоосновні) та складені (дволексемні) назви рослин. Усі досліджені говіркові назви наслідують основні принципи номінації, характерні для флоронайменувань болгарської мови.

Ключові слова: болгарські говірки України, найменування рослин, етимологія, мотивувальна основа, запозичення, прості флорономени, складні флорономени, складені флорономени.

Малаш А.В. К вопросу о структуре и семантике названий растений в болгарских говорах Одесской области. Статья посвящена особенностям структуры и семантики наименований растений в болгарских переселенческих говорах Одесской области. Обращается внимание на то, что болгарские названия растений в современных переселенческих говорах болгар Одесской области отражают характерные особенности местных диалектов, носителями которых были болгарские мигранты XVIII-XIX вв. Со структурной стороны большую часть ботанической лексики украинских болгар составляют простые (однолексемные) флорономены, среди которых обнаружены как славянские фитонаименования, так и иноязычные заимствования (турецкие, греческие, латинские). Мало представлены в лексиконе украинских болгар Одещины сложные (двоосновные) и составные (дволексемные) названия растений. Все исследованные названия, функционирующие в говорах, отвечают основным принципам номинации, характерным для флоронаименований болгарского языка.

Ключевые слова: болгарские говоры Украины, наименование растений, этимология, мотивировочная основа, заимствования, простые флорономены, сложные флорономены, составные флорономены.

Malash O. V. To the problem of plant names structure and semantics in Bulgarian dialects of Odesa region. This article is dedicated to the structure and semantics of plant names in Bulgarian dialects of the region of Odesa. This subject has not been explored specially in the Slavonic linguistics.

The aim of the research is to elicit a structural and semantic specificity of the phyto names in the Bulgarian phrases of the region of Odesa. In that context it is required to accomplish some tasks as follows: 1. Determining the main structural varieties of the flora names in the Bulgarian dialects of that region. 2. Analyzing the semantics of the plant names in the dialects of that region and revealing motivational stems from which these phytonyms are derived. 3. Pointing to sources of the plant names in the dialects of the Bulgarian emigrants in Odesa region.

The analysis of the language material reveals that the Bulgarian plant names in the contemporary colonial phrases of Bulgarians in Odesa region reflect the peculiarities of the dialects of the emigrants in the 18-19 cent. Structurally the hugest part of the botanical vocabulary of Bulgarians in Ukraine are simple (one-word) flora names. Of these, there are Slavonic phytonyms and foreign loans (Turkish, Greek, Latin). There are few of composite (two-stem) and complex

(two-word) phytonyms in the vocabulary of the Bulgarians in Odesa region. All the researched vernacular names have been adhering to principles of the nomination inherent to the flora names in the Bulgarian language.

Key words: Bulgarian dialects in Ukraine, plant name, etymology, motivational stem, loan, simple flora name, composite flora names, complex flora name.

Болгарські говірки Одещини охоплюють низку населених пунктів області (Арцизький, Болградський, Ізмаїльський, Комінтернівський, Саратський, Татарбунарський, Тарутинський райони) [5: 327-343; 15: 237-239; 11: 50].

Лінгвогеографічну фіксацію цих болгарських переселенських говірок вперше подано в Атласі болгарських говірок СРСР (за ред. С.Б. Бернштейна та Е.І. Зеліної) [2, ч. 1: 1-84; ч. 2: 1-109]. У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. спеціальні дослідження діалектного мовного матеріалу здійснили українські мовознавці І.А. Стоянов, Е.П. Стоянова, В.О. Колесник, С. Топалова та ін. [11: 5-55; 15: 237-247; 16: 3-244; 18]. Однак структурна та семантична специфіка фітонайменувань у болгарських переселенських говірках Одещини не перебувала спеціально в центрі уваги досліджень жодного із згаданих учених, що актуалізує потребу реалізації цього завдання.

Об'єктом дослідження стали понад 100 болгарських діалектних найменувань культурних і дикорослих рослин, зафіксовані в населених пунктах Одещини Е.І. Зеліною, В.О. Колесник, С. Топаловою та ін. лінгвістами. Крім того, до аналізу залучено матеріали словників говірок болгарських сіл Одещини [3: 117-136; 10: 230-279, 17: 169-348]. Використано також матеріали академічних мовознавчих словників болгарської мови, виданих у Республіці Болгарія.

Предмет дослідження – структурні та семантичні особливості фітонімів у болгарських переселенських говірках Одеської області.

За нашими спостереженнями, аналізовані флорономени можна поділити на три групи. Назви, представлені однією лексемою (прості) переважно характеризують позначувану рослину за одним її параметром (перцептивні ознаки, функціональні характеристики тощо): *джул 'а* (Cudonia L., айва) с. Суворове Ізмаїльського р-ну. [14: 76], *кълчуву* (Hypericum perforatum L., звіробій звичайний) – с. Калчево Болградського р-ну [18: 102], *нител 'чи* (вид Salvia L., шавлії) – с. Суворове Ізмаїльського р-ну. [14: 106] тощо.

Найменування, що презентуються однією лексемою, яка має більше ніж одну твірну основу, відносять до складних. Їхня особливість полягає в реалізації в межах одного слова двох або більше семантичних ознак: *сьмурасник* «рослина, яка виросла сама» – с. Калчево Болградського р-ну [17: 304], *трандафил, трандавил* (Rosa L., троянда) – с. Виноградівка (Бургуджі) Арцизького р-ну, с. Кирнички Ізмаїльського р-ну [12: 128] від грец. «тридцятилижник».

У випадках, коли однієї лексеми для розкриття характерних властивостей позначуваної рослини недостатньо, можна говорити про складені найменування, що є сполученням двох та більше лексем і описують (оцінюють) рослину за двома або більшою кількістю характерних ознак та особливостей, напр.: *кучешку грозди* (Solanum nigrum L., паслін) – с. Суворове

Ізмаїльського р-ну [14: 94], *магаришки будил* – «будяк» – фактично в усіх болгарських селах Одеської області [12: 120], *заишкѣ с'анкѣ* (*Asparagus L.*, аспарагус) – с. Калчево Болградського р-ну [18: 53].

Із загальної кількості досліджуваних прості фітоназви становлять 75%. Аналіз опрацьованих джерел дозволяє виокремити в болгарських говірках України як слов'янські фітонайменування, так і запозичення з інших мов (турецькі, грецькі, румунські тощо, зокрема через посередництво російської).

Більшість фітономенів у болгарських говірках України сформувалися на загальнослов'янському ґрунті, але можуть виявляти словотвірну та семантичну специфіку місцевих діалектів. Наприклад:

– *Вуништиць* – «пахуча рослина, насіння якої кладуть до здобного тіста» – с. Калчево Болградського р-ну [18: 24]. На думку дослідників, корінь *вон-* є результатом схрещення і.-е. **h₂od-n(t)uō* «пахнути» (як у болг. *воня* – «неприємний запах», *воня* – «смердіти», серб. *вхъ, вхъа* – «неприємний запах», чes. *вцим* – «приємний аромат», лат. *odor* – «пахощі», норв., дан. *os* – «випари») та псл. **wōx-* (як у бълг. *Ухая* – «гарно пахнути») [6, т. 1: 176]. У болгарських говірках метрополії *вонещица* – назва комахи *Blaps mortisaga*, який видає неприємний запах [6, т. 1: 176].

– *Абалка* (*Malus L.*, яблуна) – с. Кирнички Ізмаїльського р-ну [4: 97]. Болгарська літературна назва – *ябълка*. Найменування поширене в усіх слов'янських мовах: макед. *јаболко*, серб. *јабука*, словен. *jabolko*, укр. *яблуко*, рос. *яблоко*, білор. *яблык*, польс. *jabiko*, чes. *jablko*, словац. *jablko*, в.-луж. *jabiuiko*, н.-луж. *jabiuiko*. Дослідники вважають, що назва походить із псл. *(j)ablъko, що з і.-е. **āblu-*. Пор. латис. *ābuxls* – «яблуко», лит. *obuolys* – «т. с.», прус. *woble*, д.-ірл. *aball* – «т. с.» тощо [8, т. 6: 530].

– *Сльнчуфка* (*Helianthus L.*, соняшник, літ. назва *сльнчоглед*) – с. Кирнички Ізмаїльського р-ну [4: 119]. Походить від *сльнце* – «сонце», що з псл. **s^hl^hьсе* (<*sül(n)-*). Найменування соняшника, похідні від назви сонця, з різними словотвірними формантами функціонують у більшості слов'янських мов: макед. *сончоглед*, серб. *сунчанік*, словен. *sunpica*, укр. *соняшник*, рос. *подсолнечник*, білор. *сланечнік*, польс. *sionecznik*, чes. *slunečnice*, словац. *slnečnica* тощо. Назва *сльнчовка* вживається у болгарських говірках метрополії [8, т. 5: 354].

У болгарських говірках України функціонують також флорономени, виявлені лише в цьому ареалі. Ці назви мають фонетичні відповідники в українській і/або російській мові. У болгарських материкових говірках ми не виявили подібних найменувань і тому кваліфікуємо їх як запозичення з української або російської мови.

– *Баришнь* – «декоративна квіткова рослина» – с. Калчево Болградського р-ну [18: 5]. Від рос. *барышня* – «панночка» – імовірно, назва вмотивована пишнотою квіток цієї рослини. У болгарських говірках метрополії цієї назви не виявлено.

– *Гирон'аг* – «кімнатна рослина» (імовірно, *Geranium L.*, геранія) – с. Калчево Болградського р-ну [18: 30]. Назва *геронія* зафіксована, зокрема,

в Етимологічному словнику української мови [8, т. 1, 497]. На території України систематично вживаються укр. *герань, геранія* та рос. *герань*. У болгарських говірках метрополії *геран* – назва криниці, з якої набирають воду коромислом, закріпленим на високому дереві [6, т. 1: 237]. Обидва значення цієї лексики, на думку дослідників, походять від грец. гесбнійпн «журавель» [8, т. 1: 497; 6, т. 1: 237].

– *Петрѣшкѣ* (*Petroselinum sativum Hoffm.*, петрушка городня, болг. літ. найменування – *магданоз*) – с. Червоноармійське (Кубей) Болградського р-ну [3: 130], *пнтрушка* «т. с.» – с. Євгенівка (Арса) Тарутинського р-ну [10: 261], с. Зоря (Камчік) Саратського р-ну [7: 28]. З укр. або рос. *петрушка*. У болгарських говірках метрополії не фіксується.

– *Сил'дуре* (*Arium graveolens L.*, селера, літ. назва *керевиз*) – с. Зоря (Камчік) Саратського р-ну [7: 28]. Від рос. *сельдерей*.

– *Шьптвяк* (*Rosa canina L.*, шипшина собача) – с. Євгенівка (Арса) Тарутинського р-ну [10: 278]. Болгарська літературна назва – *шипка*. Пор. рос. *шиповник*.

Деякі флорономени потрапили до лексики болгарських переселенців через російську та українську мови з латини. Наприклад: *рѣмашкѣ* (*Matricaria chamomilla L.*, ромашка лікарська) – с. Калчево Болградського р-ну [17: 288], *румашка* – с. Суворове Ізмаїльського р-ну [14: 115], с. Євгенівка (Арса) Тарутинського р-ну [10: 253]. Пор. укр., рос. *ромашка*. Літературна назва для *Matricaria chamomilla* – *лайка*, у болгарських говірках метрополії та у переселенських говірках – також *лай-лайкучка* [4: 109; 10: 253]. У говірках Болгарії вживаються споріднені назви для цієї рослини – *рамон, роман, ромон, рѣман, ѣрман* [1: 166]. В. Махек говорить про роль мови-посередника – чеської – у запозиченні фітономена *роман*, від якого походить і східнослов'янське *ромашка*. Це, за його словами, спотворений варіант *arpatilla* або *gamulum* (від *chamaemelum gontanum*, *anthesis romana*, які дослідник виявляє в чеських та німецьких травниках) [24: 245]. Пор. укр. *роман, романець, ромен, романова трава* тощо [13: 141]. Найменування з формантом -ш-к- у болгарських материкових говірках не виявлено, у той час як в українських та російських діалектах ця назва доволі поширена.

Варто зазначити, що в деяких переселенських болгарських селах розрізняють фітоніми *румашка* та *лай-лайкучка*: *Румашка збирами, а по-гул'емички* – *лай-лайкучка* – с. Євгенівка (Арса) Тарутинського р-ну [10: 253]. Можливо, інформатори називають *румашка* іншу рослину, відмінну від *Matricaria chamomilla*.

Серед неслов'янських запозичень у болгарських говірках України найбільше рослинних найменувань грецького походження. Наприклад:

– *Крен (крин)* 1. *Lilium L.*, лілія – с. Нова Іванівка Арцизького р-ну. 2. *Iris germanica L.*, – півники німецькі – м. Болград, с. Нові Трояни Болградського р-ну с. Чумекльой (Виноградівка) Тарутинського р-ну, с. Кирнички Ізмаїльського р-ну [12: 117], с. Євгенівка (Арса) Тарутинського р-ну [10: 250]. Походить від ксйпн, пор. хорв. *krin*, рум. *crin*, алб. *krinë* [6, т. 3, 13; 22: 138].

У болгарських материкових говірок крем, крен, крин – назви рослин роду *Lilium*, лілій, проте *син крем* також означає *Iris germanica* [6, т. 2, 730].

– *Лапат, лапат', лапут' 1*. Шавель (*Rumex*) – с. Криничне та с. Городне Болградського р-ну, с. Кам'янка Ізмаїльського р-ну, 2. Латук посівний (*Lactuca sativa* L.) м. Болград, с. Нові Трояни та Пандаклія (Орхівка) Болградського р-ну, с. Виноградівка (Бургуджі) Арцизького р-ну, с. Виноградівка (Чумекльой) Тарутинського р-ну, Делени Арцизького р-ну, с. Євгенівка (Арса), с. Ярове (Гюльмен) та с. Рівне (Купоран) Тарутинського р-ну, с. Зоря Саратського р-ну, с. Кирнички Ізмаїльського р-ну [12: 119]. Широко представлений в усіх болгарських говірках метрополії. Дослідники визначають назву як похідну від л'рбфб «лобода» < л'рбдпн [6, т. 3: 311; 22: 137].

– *Папур* (*Zea mays* L., кукурудза) – с. Чийшия (Городне), с. Хасан-Батир (Виноградне) Болградського району (2: карта № 96), с. Ташбунар (Кам'янка) Ізмаїльського району [21: 259]. Літературна назва – *царевича*. У деяких болгарських говірках метрополії та у поодиноких говірках Одещини (с. Суворове Ізмаїльського р-ну) позначає очерет [6, т. 5: 57; 14: 104], в інших говірках Болгарії *папур* – це стебло і/або плід кукурудзи. Пор. *папур* (*Asogus salamus* L., айр тростиновий, літ. назва *блатен айр*) – с. Горна та Долна Васіліца, Іхтіманський край та с. Трастенік, Плевенський край, *папур* (*Zea mays* L., кукурудза) – с. Кравенік, Севлієвський край та м. Габрово, *папур'* (т.с.) – м. Елена, Казанлицький край, *п'п'р 1* кукурудза; 2) очерет [9: 37] від гр. р'б'р'іспт, за аналогією з очеретом, із якого в давні часи виготовляли папір. Пор. ngr. р'бр'ей «очерет» [6, т. 5: 57-58, 20: 136].

Деякі флорономи, що функціонують у болгарських говірках України, запозичені з турецької мови:

– *Арпаджик* (*Allium sera* L., цибуля ріпчаста) с. Суворове Ізмаїльського р-ну [14: 65], *в'рп'джик* – с. Калчево Болградського р-ну [17: 347]. Функціонує паралельно з болгарським літературним *лук*. Турецька назва, від якої походить це найменування – *аграсек соған*, букв. «ячміль-цибуля» [6, т. 1: 16]. Цей номен зустрічається і в болгарських говірках метрополії: тур. *в'рп'джик* «дрібна червона цибуля-сіянка» – с. Кравенік, Севлієвський край [9: 52], і в українських говірках – *гарбажійка* [13: 102].

– *Ка(в)ун* (*Citrullus Schrad. ex Eckl. & Zeyh.*, кавун) – с. Василівка (Вайсал), с. Виноградівка (Курчій), с. Калчево Болградського р-ну (2: карта № 94). У болгарських говірках метрополії ця назва використовується для номінації *Cucumis melo* L., дині, від тур. *kavun, kaun* (*Cucumis melo* L., диня) [6, т. 2: 280].

– *Салк'м* (*Robinia pseudoacacia* L., акація) – с. Арса (Євгенівка) Тарутинського р-ну [10: 265]. У болгарських говірках метрополії функціонують такі варіанти: *с'а'к'м* – «акація» – с. Трастенік, Плевенський край, *салк'фм* – «китиця винограду» – Смолян, Смолянський, Ардинський, Асеновградський край; Маглішта, Долні Рудозем, Маданський край; Крумовградський край тощо, *салк'фм'* – «китиця винограду» – с. Кремене, Смолянський край, *сал'к'фм* – «китиця винограду» – с. Момчіловці, Смолянський край, *салк'м* – «акація», «китиця винограду» тощо. У Болгарському етимологічному

словнику цей фітономен трактується як запозичений із тур. *salkım* – «китиця (винограду)», «акація» [6, т. 6: 443].

Через посередництво турецької мови у болгарські переселенські говірки запозичено назву *курай* (*Xanthimum spinosa* L., нетреба колюча) – с. Калчево Болградського р-ну [18: 96], що активно функціонує в інших мовах тюркської сім'ї. Пор. башк. *курай*, каз. *курай* (*Heracleum sibiricum* L., борщівник сибірський), кирг. *куурай* (як складова частина назви трав'янистих рослин) [8, т. 3, 151; 19, т. 2: 422]. До лексики болгар-переселенців це найменування, імовірно, потрапило через російську або українську мови.

Деякі флорономи вважаються запозиченнями з румунської мови, напр.: *мамул* (*Zea mays* L., кукурудза) – с. Бургуджі (Виноградівка) Арцизького р-ну [5: 338], с. Суворове Ізмаїльського району [14: 97; 2: карта № 96], с. Червоноармійське (Кубей) Болградського р-ну [3: 127], *мамул'а* (*Zea mays* L., кукурудза) – с. Червоноармійське (Кубей) Болградського р-ну [21: 258, 3: 127]. Одна з версій походження назви, зафіксована в Болгарському етимологічному словнику – з румунської **matula* – «жіночі груди» [6, т. 3: 634].

До румунських запозичень дослідники відносять також *мазар* (*Pisum* L., горох, літ. *грах*) – с. Нові Трояни Болградського р-ну, с. Виноградівка (Бургуджі) Арцизького р-ну [12: 120]. У болгарських говірках метрополії *мазара* означає *Cicer arietinum* L., «нут». Румунська назва *mazar* позначає «горох» [6, т. 3: 613].

Складних найменувань у болгарських переселенських говірках України виявлено мало – близько 5% від загальної кількості аналізованих флорономів. Нагадаємо, що їх структурна специфіка пов'язана із двохосновною мотивацією одного слова. Складні фітоназви зберігають структурні характеристики, притаманні найменуванням рослин у болгарських говірках метрополії. Це, зокрема такі, як: *бугуродичк'з* – «айстра» – с. Калчево Болградського р-ну [17: 175]. Літературна назва рослини – *звездел*. У болгарських говірках метрополії флорономен *богородица* та похідні від нього позначають найрізноманітніші фітооб'єкти: *богородица*, *богородична трева* – Тирновський край (*Hieracium perforatum* L., звіробій звичайний), *богородице* – «назва кількох рослин, що квітнуть на свято Богородиці, наприкінці серпня» – Тирновський край. Фітономен *богородичка* (*Aster chinensis* L., астра китайська) зафіксована в районі м. Ловеч. Назва *богородица*, від якої походять значені флорономи, вважається калькою з давньогрецького *θ'επ'φ'κ'пт* [6, т. 1, 60-61].

Складені флорономи у болгарських говірках України вживаються частіше, ніж складні (20% від загальної кількості фітонімів). Особливістю складених найменувань є те, що їхні компоненти можуть походити як з однієї мови, так і з різних. Серед складених найменувань, усі компоненти яких є слов'янськими за походженням, трапляються й такі, як напр., *бабини з'б'и* – «шорстка трав'яниста рослина, що росте у полі, з білими квітками та колючими чашечками» [17: 170]. Подібні найменуваннями знаходимо в говірках метрополії: *баби з'б'и* (*Turgenia latifolia* Hoffm., літ. назва *пернатка*), *баби з'б'и*, *бабин з'бец* (*Tribulus terrestris* L., якірці сланкі, літ. назва *трабозан*),

бабини зьби (*Caucalis daucoides* L., пазурник морквяний, літ. назва *бабиници*, *Viscum album* L., омела біла, літ. назва *имел*, *Astragalus glycyphyllos* L., астрагал солодколистий, літ. назва *клинавиче*) [6, т. 1: 660].

Цікавою є назва соняшника – *слънчува майка* в с. Червоноармійське (Кубей) Болградського р-ну [3: 131]. Можливо, цей фітономен відображає давні міфологічні уявлення про те, що сонце мало родичів на землі і що саме соняшник є його матір'ю, з огляду на їх зовнішню схожість. Крім того, соняшник обертає квітку в напрямку сонця – подібно до того, як мати весь час пильно стежить за своєю дитиною.

Функціонують у болгарських переселенських говірках Одещини складені флорономени, компоненти яких походять як зі слов'янських мов, так і з неслов'янських. Так, у с. Калчево Болградського р-ну вживається означення *кърмвѣтй* у складі назви *кърмвѣтй чукундэр* – «кормовий буряк» [18: 248] – болг. *кърмен*, рос. *кърмвѣтй*, рос. літ. *кормовой* та болг.-іран. *чукундэр*. Назва *парлиф пипер* – «гострий перець» – с. Зоря (Камчік) Саратського р-ну [7: 27] використовується для *Capsicum annuum* L., стручкового перцю, та складається з болг.-слов. *парлив* – «пекучий» та болг.-грец. *пипер* із рйрЭсй – «перець» [6, т. 5, 248].

Назва *русалскъ тривѣ* (*Artemisia* L., полин) – с. Червоноармійське (Кубей) Болградського р-ну [3: 131] пов'язана, на нашу думку, з лікувальними властивостями полину. За болгарськими народними віруваннями, русалки здатні зцілити хворого, указавши йому на потрібну лікарську рослину. У болгарських материкових говірках чимало фітономенів, пов'язаних із русалками: *русалка* (*Levisticum officinale* W. D. J. Koch, любисток), *русалина* (*Heracleum verticillatum* Рани., борщівник), *русалия* (*Heracleum verticillatum* Рани., борщівник, *Levisticum officinale* W. D. J. Koch, любисток), *русалче*, *русалска трева* (*Dictamnus albus* L., ясенець білий) тощо [6, т. 6, 350]. Імовірно, ці рослини, а зокрема, *русалскъ тривѣ* – «полин», мають найбільшу цілющу силу в час «русальних» («зелених») свят, що могло стати мотиваційною основою їхніх назв.

Крім того, у болгарських переселенських говірках зафіксовано випадки найменування рослин з іншими мотивувальними ознаками, ніж у материкових діалектах. Наприклад, *мисиршики сапол*, *мисирчи сопол* (*Centaurea cyanus* L., волошка синя, літ. назва *метличина*) – с. Євгенівка (Арса), с. Купоран (Рівне) Тарутинського р-ну, с. Делени Арцизького р-ну, с. Кам'янка (Ташбунар) Ізмаїльського р-ну, с. Криничне (Чушмелій), с. Нові Трояни, с. Орхівка (Пандаклія) Болградського р-ну [10: 255; 12: 103]. Флорономен *мисирски сопол* зустрічається, за свідченням Х. Холіолчева, на території Болгарії в значенні «щириця» (*Amaranthus* L., літ. назва *щир*) [23: 95]. Також *мисирски сопол* використовується в материкових говірках для *Polygonum persicaria* L., гірчака почечуйного [6, т. 4, 124]. Уважається, що *мисир* походить із тур. *misir taviri* – «єгипетська курка» [6, т. 4, 124]. На нашу думку, можна говорити про подвійну мотиваційну основу фітоназви: як за подібністю квітки цієї рослини до специфічного відростка під дзьобом індика, так і подібністю до слизу (*сопол*), що звисає.

У деяких випадках мотивувальну основу фітоназви в болгарських переселенських говірках установити складно. Зокрема, таким є фітонім *мундарлива трива* (без видової ідентифікації) с. Євгенівка (Арса) Тарутинського р-ну [10: 256]. У науковій літературі, присвяченій флорі Болгарії, фітономен *мундарлива/ мурдалива трева* позначає рослину *Lepidium ruderales* L., хрінниця смердюча, літ. назва *гроница*. На думку деяких дослідників, назва вмотивована використанням цієї рослини для лікування ран – *мундарльк* [1: 84]. У м. Болграді, на Одещині, *мундарлива трева* пов'язується з *Lepidium ruderales* L., від *мундарльк* – «гнійні висипи по шкірі», що від *мундар* – «брудний, нечистий» [6, т. 4: 326]. Уважається, що до болгарської мови лексема *мундар/ мурдар* запозичена з перс. *murdār* – «падло» через тур. *murdar* – «нечистий» [6, т. 4: 333]. Можливо, мотиваційною основою став специфічний запах рослини.

Отже, болгарські назви рослин, що функціонують у сучасних переселенських говірках болгар Одещини, відображають характерні особливості місцевих діалектів, носіями яких були болгарські мігранти XVIII-XIX ст. Семантична специфіка аналізованих фітоназв підпорядкована особливостям творення слов'янських найменувань рослин з урахуванням мотиваційних характеристик етимона. У структурному аспекті переважну частину ботанічної лексики українських болгар становлять прості (однокоренні) флорономени, серед яких виявлено як слов'янські фітонайменування, так і іншомовні запозичення (турецькі, грецькі, латинські). Мало представлени в лексиці українських болгар Одещини складні (двоосновні) та складені (дволексенні) назви рослин. Усі досліджувані назви зберігають зв'язок із говірковими назвами, поширеними в метрополії, наслідують основні принципи номінації, характерні для флоронайменувань болгарської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аврамова Хр. Дивите растения на Софийския пазар. / Хр. Аврамова. – София: Придворна печатница, 1939. – 190 с. 2. Атлас болгарских говоров СССР. / Бернштейн С. Б., Зеленина Э. И., Чешко Е. В. – Ч. 1–2. М.: Изд-во АН СССР, 1958. 3. Барболова З. Особенности на българския говор в с. Червоноармейское (Кубей), Болградски район, Одесска област в Украина. / З. Барболова / Българските говори в Украина. – Вип. 2. – Одеса: Астропринт, 1999. – 152 с. 4. Барболова З., Колесник В. Говорът на българите в с. Кирнички, Бесарабия. / З. Барболова, В. Колесник / Българските говори в Украина. – Вип. 1. – Одеса: Астропринт, 1998. – 158 с. 5. Бернштейн С. Б., Чешко Е. В. Опыт классификации болгарских говоров СССР / С. Б. Бернштейн, Е. В. Чешко / Ученые записки института славяноведения. – М.: Изд-во АН СССР, 1951. Т. 4. – С. 327-343. 6. Български етимологичен речник: [в 7 т.]. – София: БАН, 1971 – 2010. 7. Георгиева С. Короткий тематичний словник зорянської говірки / С. Георгиева // Одеська болгаристика. – 2013-2014. – № 11-12. – С. 13–32. 8. Етимологічний словник української мови. В 7 т. / Редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. / АН УРСР – Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – Т. 1–6. – Київ: Наукова думка, 1982-2012. 9. Ковачев Н. Речник на говора на с. Кръвеник, Севлиево. / Н. Ковачев / Българска диалектология. Проучвания и материали. – Кн. V. – София: БАН, 1970. – С. 5-52. 10. Колесник В. А. Евгеновка (Арса). Ономастика. Говор. Словарь / В. А. Колесник / Българските говори в Украина. – Т. 3. – Одеса: ОНУ «И. И. Мечников»,

2001. – 287 с. 11. **Колесник В.А.** К вопросу о статусе фракийских говоров болгарских сел. Юга Украины / В. А. Колесник /Слов'янський збірник. – Одеса, 1996. – Вип. 1-2. – С. 50-55. 12. **Колесник В. О.** Словник лексичних балканізмів, зафіксованих у болгарських переселенських говірках/ В. О. Колесник // Одеська болгаристика. – Вип. 3-4. – Одеса, 2005-2006. – С. 103-133. 13. **Мусій О.** Медичний словник лікарських рослин (російсько-латинсько-український). 4320 назв. / О. Мусій. – Київ: КАТ, 2002. – 208 с. 14. **Полтораднева-Зеленина Э. И.** Словарь говора болгарского села Суворово Одесской области/ Э. И. Полтораднева-Зеленина // Статьи и материалы по болгарской диалектологии СССР. Вып.5. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – С. 64-134. 15. **Стоянов Ив.** Българските говори на територията на Съветския союз/ Ив. Стоянов // Съпоставително езикознание. – 1981. – № 3-5. – С. 237-247. 16. **Стоянова Э. П.** История одного языкового острова 1861-1993. Письменность болгарской диаспоры на Украине в социолингвистическом и стилистическом аспекте. / Э. П. Стоянова. – София – Велико Търново : [б. и.], 1997. – 244 с. 17. **Топалова Св.** Говорът на село Калчево Болградско, Бесарабия / Св. Топалова / Българските говори в Украйна. Т. V. – Одеса, 2009. – 351 с. 18. **Топалова Св.** Речник на село Калчево, Болградско (Бесарабия). – Дис. за канд. на филол. науки. / Св. Топалова. – Велико Търново, 1996. (Приложение). – 262 с. 19. **Фасмер М.** Этимологический словарь русского языка. / Пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева. – В 4-х т. – М. : Прогресс, 1986 – 1987. 20. **Филипова-Байрова М.** Гръцки заемки в съвременния български език. / М. Филипова-Байрова. – София : БАН, 1969. – 185 с. 21. **Чешко Е. В.** Итоги работы по составлению лингвистического атласа болгарских говоров СССР / Е. В. Чешко / Ученые записки института славяноведения. М., 1950. Т. 2. – С. 232-241. 22. **Budziszewska W.** Zapůjczenia greckie w historii jazyka bułgarskiego./ W. Budziszewska – Warszawa, 1969. – 188 s. 23. **Cholioliev Chr.** Onomasiologische und derivative Struktur der bulgarischen Phytonyme (Beitrag zur bulgarischen volkstümlichen phytonymie). / Chr. Cholioliev. – Wien: Bulgarischen Forschungsinstitut in Österreich, 1990. – 208 S. 24. **Machek V.** Etymologické slovník jazyka ieského a slovenského / V. Machek. – Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1957. – 627 s.

Малаш Олександра Василівна – аспірант Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Україна, 01001, Київ, ул. Грушевського, 4.

Телефон: 098 461 81 17

E-mail: darmodej@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-5726-5646>

Malash Oleksandra Vasylivna – Postgraduate student, O. O. Potebnya Institute of Linguistics. Kiev, Grushevskoho st., 4, 01001, Ukraine.